

**Driving the Wat (temple) Pracha (people) Rat (state) for Happiness
Creation Project of Yang Tan Subdistrict Administrative Organization,
Krok Phra District, Nakhon Sawan Province
based on the Iddhipadadhamma**

Kreangkrai Kerdum¹

Received: September 03, 2025

Revised: January 07, 2026

Accepted: March 30, 2026

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study driving the Wat (temple) Pracha (people) Rat (state) for happiness creation project of Yang Tan Subdistrict Administrative Organization, Krok Phra District, Nakhon Sawan Province based on Iddhipadadhamma; 2) to analyze the relationship between Iddhipadadhamma and driving the Wat (temple) Pracha (people) Rat (state) for happiness creation project of Yang Tan Subdistrict Administrative Organization; and 3) to propose guidelines for developing to drive the Wat (temple) Pracha (people) Rat (state) for happiness creation project of Yang Tan Subdistrict Administrative Organization based on Iddhipadadhamma. This research employed a mixed-methods approach. Quantitative research was conducted using a sample population of 1,717 people in Yang Tan Subdistrict, resulting in a sample size of 326 people obtained using Krejcie & Morgan's table. Statistical analysis included frequency, percentage,

¹ Uthai Thani Provincial Education Office

Corresponding author, e-mail: write_for@hotmail.com, Tel. 065-2311879

mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient. Qualitative research involved in-depth interviews with 18 key informants selected using purposive sampling. Interview questionnaires were used, and descriptive content analysis was employed. The research findings revealed that 1) driving the Wat (temple) Pracha (people) Rat (state) for happiness creation project of Yang Tan Subdistrict Administrative Organization based on Iddhipadadhamma was at a high level overall ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.827), and the implementation according to 5s principles had a high overall correlation ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.826); 2) the analysis of the relationship between Iddhipadadhamma and driving the 5s, Wat (temple) Pracha (people) Rat (state) for happiness creation project of Yang Tan Subdistrict Administrative Organization was found to have a high level of positive correlation; 3) guidelines to drive the Yang Tan Subdistrict Administrative Organization's Wat (temple) Pracha (people) Rat (state) for happiness creation project according to 5s comprised (1) Sort: surveying, planning, and improving the place to be suitable, (2) Set in Order: organizing the area according to the needs of the temple, community, and visitors, (3) Shine: maintaining cleanliness and creating a good awareness, (4) Standardize: defining clear guidelines and goals, and (5) Sustain: cultivating responsibility until it became a sustainable behavior.

Keywords: Wat (temple) Pracha (people) Rat (state) for Happiness Creation, 5s Principles, Iddhipadadhamma

การขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบล ยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม

เกรียงไกร เกิดคำ¹

Received: September 03, 2025

Revised: March 20, 2026

Accepted: March 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล และ 3) เสนอแนวทางในการพัฒนาการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล ตามหลักอิทธิบาทธรรม การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณจากประชากรที่ศึกษาในเขตตำบลยางตาล จำนวน 1,717 คน นำมาคำนวณด้วยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 326 คน โดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน คอรีเลชัน และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 18 คน กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) การขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.827) และดำเนินการตามหลัก 5ส มีความสัมพันธ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.826) 2) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิ

¹ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุทัยธานี

Corresponding author, e-mail: write_for@hotmail.com, Tel. 065-2311879

บาทธรรมกับการ ขับเคลื่อนโครงการ 5ส วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาลพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง 3) แนวทางการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล ตามหลัก 5ส ประกอบด้วย (1) สะสาง การสำรวจวางแผน และปรับปรุงสถานที่ให้เหมาะสม (2) สะดวก การจัดระเบียบพื้นที่ตามความต้องการของวัด ชุมชน และผู้มาเยือน (3) สะอาด การดูแลรักษาความสะอาดและสร้างจิตสำนึกที่ดี (4) สร้างมาตรฐาน การกำหนดแนวทางปฏิบัติและเป้าหมายที่ชัดเจน และ (5) สร้างวินัย การปลูกฝังความรับผิดชอบจนเป็นพฤติกรรมที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: วัด ประชา รัฐ สร้างสุข, หลัก 5ส, อิทธิบาทธรรม

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา และหล่อหลอมมุมมอง ค่านิยม และวิถีชีวิตตามหลักธรรมคำสอนและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้พระพุทธศาสนามีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างแนบแน่น อย่างไรก็ตาม เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และวัฒนธรรม สังคมไทยจึงได้รับอิทธิพลจากกระแสการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น ซึ่งก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียตามมา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือสิ่งแวดล้อม ภาวะวิกฤติเหล่านี้ส่งผลต่อกิจการพระพุทธศาสนาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แม้คำสอนทางพระพุทธศาสนาจะเป็นสัจธรรมที่ทันสมัย และสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกยุคสมัย แต่การปรับตัวที่ล่าช้าขององค์กรทางพระพุทธศาสนาและบุคลากรทางศาสนาได้ก่อให้เกิด “วิกฤติศรัทธา” ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย จากสถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่ความจำเป็นในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นที่พึ่งทางจิตใจ และเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของประชาชนได้อย่างแท้จริง ในการนี้มหาเถรสมาคมและรัฐบาลได้ร่วมกันเห็นชอบ อนุมัติแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ระยะ 5 ปี และ 20 ปี ซึ่งเกิดจากการระดมความคิด ถกเถียง และเห็นชอบร่วมกันของคณะสงฆ์ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ โดยคณะสงฆ์

กรุงเทพมหานครได้กำหนดจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร ตามมติมหาเถรสมาคม ในการประชุมครั้งที่ 5/2559 (มติที่ 106/2555) และในการประชุมครั้งที่ 2/2560 เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2560 ที่มีมติเห็นชอบแผนแม่บทการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2560)

“โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข” ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่าตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นสถาบันสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ วัดจึงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาโดยตลอด อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไป วัดได้กลายเป็นสถานที่ที่ผู้คนจากหลายระดับชั้นเข้ามาใช้ประโยชน์จำนวนมาก ส่งผลให้เกิดปัญหาความไม่เป็นระเบียบ ความสกปรก และขาดระบบการจัดการที่เหมาะสม ทั้งในด้านการอำนวยความสะดวก การจัดการสิ่งแวดล้อม และการจัดการขยะภายในวัด ซึ่งยังไม่มีรูปแบบที่เป็นระบบชัดเจน ด้วยเหตุนี้ สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น ร่วมกับสถาบันอาศรมศิลป์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้ร่วมกันพัฒนา “โครงการวัดสร้างสุข” และ “โครงการวัดบันดาลใจ” เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการวัดอย่างเป็นระบบ รวมถึงนำแนวคิด 5ส ซึ่งประกอบไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ลงสู่บริบทของวัด เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่ร่มรื่น สวยงาม เหมาะสมกับการเรียนรู้ เป็นพื้นที่แบบอย่างทางด้านกายภาพและด้านจิตใจ รวมถึงการนำแนวคิดการออกแบบพื้นที่ตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมมาใช้ในการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะ เป็นอารามที่รื่นรมย์ มีความสวยงามตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมไทย เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาวะทั้งทางด้านกายภาพ จิตใจ สังคม และปัญญาสืบต่อไป (สำนักงานโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข, 2560)

โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่าง วัด ชุมชน และภาครัฐ เพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยมีหลักเกณฑ์การดำเนินงาน และการประเมินที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม การปฏิบัติตามมาตรฐาน การเรียนรู้ร่วมกัน และการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับสู่การเป็นวัดต้นแบบในระดับต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ แม้จะมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี แต่ยังไม่สามารถ

ยกระดับผลการดำเนินงานเพื่อเข้ารับการประเมินในระดับอำเภอและระดับจังหวัดได้ สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการขับเคลื่อนโครงการให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินอย่างเป็นรูปธรรม ปัญหาสำคัญ คือ ยังขาดการศึกษาเชิงระบบที่อธิบายกระบวนการขับเคลื่อนโครงการดังกล่าว และยังไม่มีผู้นำ หลักอิทธิบาทธรรม มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์และพัฒนาโครงการอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงเกิดคำถามว่า การขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล สอดคล้องกับหลักอิทธิบาทธรรมมากน้อยเพียงใด และหลักอิทธิบาทธรรมสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและยกระดับการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาโครงการให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรม กับการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ซึ่งผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาวรรณกรรมเอกสาร

- 1.1 ศึกษาทฤษฎี แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาทธรรมและหลัก 5 ส รวมทั้งกรอบแนวคิดที่ใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2.2 วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ ตามหลัก 5ส และแนวปฏิบัติที่ใช้ในการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ ตามหลัก 5ส ในบริบทอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเปรียบเทียบและประยุกต์ใช้ในงานวิจัยนี้

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 1,717 รูป/คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้สูตรของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) ได้จำนวน 326 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามช่วงอายุและอาชีพ

2.2 เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วน Likert 5 ระดับ เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล โดยแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.85 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยการแจกแบบสอบถามทั้งในรูปแบบออนไลน์และแบบกระดาษ พร้อมทั้งควบคุมกระบวนการตอบแบบสอบถามอย่างเป็นระบบ เพื่อรักษาคุณภาพของข้อมูลและลดอคติที่อาจเกิดจากการตอบด้วยตนเอง (Self-selection bias)

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายแนวโน้มของข้อมูล นอกจากนี้ ใช้ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับหลัก 5ส

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ

3.1 เครื่องมือวิจัยหลักที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 18 คน ซึ่งคัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมแนวคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ซึ่งออกแบบมาเพื่อให้ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับประเด็นการขับเคลื่อนหลัก 5ส ตามหลักอิทธิบาทธรรม

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยทำการถอดความ (Transcription) จากบทสัมภาษณ์ นำมาจัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์เชิงแนวคิดเพื่อสังเคราะห์ข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดของการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 การขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาลอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม อยู่ในระดับมาก

4.2 หลักอิทธิบาทธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมากกับการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.827) และดำเนินการตามหลัก 5ส มีความสัมพันธ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X}$ = 3.93, S.D. = 0.826) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์การศึกษาการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลักอิทธิบาทธรรม ด้วยการดำเนินการตามหลัก 5ส ดังนี้

1.1 ด้านฉันทะ มีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ ช่วยให้ทุกคนเห็นคุณค่าและมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการดำเนินการตามหลัก 5ส ด้วยความเต็มใจ

1.2 ด้านวิริยะ มีความอดทนอดกลั้นในการดำเนินโครงการให้เสร็จ สมบูรณ์ตามหลักการ และกระบวนการที่ได้กำหนดไว้ตามหลัก 5ส

1.3 ด้านจิตตะ ในการดำเนินโครงการ มีความเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายตามหลัก 5ส ให้เสร็จสมบูรณ์

1.4 ด้านวิมังสา มีการประชุมวางแผนงาน ทบทวน และสรุปผลการดำเนินงานในการปฏิบัติงานตามหลัก 5ส อยู่เสมอ

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หลักอิทธิบาทธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับหลัก 5ส โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน คอรีเลชัน (Pearson's Correlation Coefficient) เท่ากับ $r = 0.662$ เป็นไปตามสมมติฐาน แสดงให้เห็นองค์กรหรือบุคคลต้องการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลัก 5ส อย่างยั่งยืน การปลูกฝังหลักอิทธิบาทธรรมจะเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ เพราะทั้งสองหลักมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

3. แนวทางการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม มุ่งเน้นตามหลัก 5ส ได้แก่

3.1 ด้าน ส1 สะสาง การสำรวจ และวางแผนการสะสางพื้นที่ต่างๆ กำหนดว่าแต่ละพื้นที่ต้องใช้แรงงาน และทรัพยากรในการสะสาง ปรับปรุงสถานที่นั้น สร้างระบบบริหารจัดการความสะอาดอย่างยั่งยืน

3.2 ด้าน ส2 สะดวก การวางแผนการพัฒนาด้วยการวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของวัด ชุมชน ผู้มาเยือน ดำเนินการจัดวางสิ่งของ ให้เป็นระเบียบอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมต่อการค้นหา มีระบบในการจัดเก็บ เป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจน

3.3 ด้าน ส3 สะอาด คือ การสร้างจิตสำนึกและความตระหนักรู้ ปลูกฝังความรักในความสะอาด ดูแลรักษาวัดและสภาพแวดล้อมให้สะอาดอยู่เสมอ

3.4 ด้าน ส4 สร้างมาตรฐาน คือ การวางแผนกำหนดเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูล จุดแข็ง จุดอ่อน จัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ต้องแก้ไข กำหนดมาตรฐานหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งต้องปรับให้ทันสมัยและเหมาะสมอยู่เสมอ

3.5 ด้าน ส5 สร้างวินัย คือ การปลูกฝังจิตสำนึก ความรับผิดชอบ และแรงบันดาลใจ ฝึกฝนจนกลายเป็นพฤติกรรมถาวรที่ไม่ต้องมีการบังคับ มีการยกย่องเพื่อสร้างแรงจูงใจ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า หลักอริยาบทธรรมสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข โดยแนวทางที่นำเสนอสามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอริยาบทธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.827) จำแนกเป็นรายด้าน ได้แก่

1.1 ด้านฉันทะ ความพอใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.628) มีความพึงพอใจในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ และปรารถนาจะให้การขับเคลื่อนโครงการบรรลุผลสำเร็จ มีความเต็มใจที่จะอุทิศเวลาและความคิดของตนในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่แล้วพร้อมที่จะทุ่มเททั้งร่างกาย และแรงใจอุทิศให้แก่การปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาขวัญชัย อดิชาโต (หนูจันทร์) (2566) พบว่า บุคลากรของสำนักงานเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร มีระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอริยาบทธรรม ด้านฉันทะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรมีความยินดีให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มาติดต่อสอบถามอย่างเต็มความสามารถ เมื่อประชาชนมาติดต่อราชการผู้ปฏิบัติมีความพอใจในการให้บริการประชาชน

1.2 ด้านวิริยะ ความเพียร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.710) ในการขับเคลื่อนโครงการนั้นผู้ดำเนินโครงการมีความเข้มแข็งอดทนมุมานะที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ ไม่ท้อถอย ไม่เลิกละ สามารถทำงานได้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จ มีความมุ่งมั่น สร้างสรรค์ และเปลี่ยนแปลงสำหรับการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีรวุฒิ ภูเลื่อน (2554) พบว่า การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในเทศบาล ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการบริหารตนเองด้านวิริยะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก บุคลากรสามารถนำหลักอริยาบทธรรมด้านวิริยะมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี คือ บุคลากรมีความขยันหมั่นเพียรเป็นคุณสมบัติที่ติดตัวมาผู้ปฏิบัติงานจะต้องไม่ยอมย่อท้อต่ออุปสรรค

1.3 ด้านจิตตะ เอาใจใส่ ติดตาม ทบทวนต่อสิ่งนั้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.776) ผู้ดำเนินโครงการผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่ และงานที่ตนรับผิดชอบ มีความมุ่งมั่น มีสมาธินั่นคงอยู่กับงาน ทำงานด้วยความไม่ประมาทไม่ปล่อยปะละเลย หมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของตน นำข้อบกพร่องของชนมาปรับปรุงแก้ไข พัฒนางานในการดำเนินโครงการในคราวต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนุต์ม์ น้อยพานิช (2566) พบว่า ด้านจิตตะ (ติดตามตรวจสอบงาน) ของบุคลากรสาธารณสุข อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี ตรวจตราดูแลความเรียบร้อยของงานที่ปฏิบัติอยู่เสมอ ศึกษารายละเอียดของงานที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอ และปฏิบัติงานโดยมีการแบ่งเวลาไว้อย่างชัดเจน

1.4 ด้านวิมังสา ความรอบคอบไตร่ตรองถึงเหตุ และผลด้วยปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.03$, S.D. = 0.687) ดำเนินโครงการใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรวจตรารหาเหตุและผล มีการประชุมติดตาม และทบทวน การดำเนินงานอยู่เสมอ นำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤติพงษ์ สายปา (2565) พบว่า แนวทางการส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กรภาครัฐสู่ความเป็นเลิศ โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรมในส่วนของหลักวิมังสาพบว่า การรู้จักวิเคราะห์และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนากทักษะความสามารถอันจะเป็นผลให้เกิดประโยชน์กับการพัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพ

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรม กับการขับเคลื่อนโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านวิริยะ ความเพียร รองลงมาคือ ด้านจิตตะ ความตั้งใจ ด้านฉันทะ ความพอใจ และด้านวิมังสา ไตร่ตรองถึงเหตุและผลด้วยปัญญา ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิรพงษ์ ตลับทอง (2564) พบว่า การขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ วิมังสา การใช้ปัญญาใคร่ครวญหา เหตุผล วิริยะ ความเพียร จิตตะ การเอาใจฝึกฝน และฉันทะ ความพอใจ

3. แนวทางในการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม ควรมีแนวทาง 5ส คือ

ด้าน ส1 สะสาง คือ การสำรวจ และวางแผนการสะสางพื้นที่ต่างๆ กำหนดว่าแต่ละพื้นที่ต้องใช้ทรัพยากรในการสะสาง ปรับปรุงสถานที่นั้น สร้างระบบบริหารจัดการความสะอาดอย่างยั่งยืน

ด้าน ส2 สะดวก คือ การวางแผนการพัฒนาด้วยการวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการ ดำเนินการจัดวางสิ่งของ ให้เป็นระเบียบอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมต่อการค้นหา มีระบบในการจัดเก็บ

ด้าน ส3 สะอาด คือ การสร้างจิตสำนึกและความตระหนักรู้ ปลุกฝังความรักในความสะอาด ดูแลรักษาวัดและสภาพแวดล้อมให้สะอาดอยู่เสมอ

ด้าน ส4 สร้างมาตรฐาน คือ การวางแผนกำหนดเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน จัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ต้องแก้ไข กำหนดมาตรฐานหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ปรับปรุงให้ทันสมัยและเหมาะสมอยู่เสมอ

ด้าน ส5 สร้างวินัย คือ การปลุกฝังจิตสำนึก ความรับผิดชอบ และแรงบันดาลใจ ฝึกฝนจนกลายเป็นพฤติกรรมถาวรที่ไม่ต้องมีการบังคับ มีการยกย่องเพื่อสร้างแรงจูงใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพวงศกร ฐิตญาโณ (มะลิลา) (2564) พบว่า การสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ เช่น การนำเสนอตัวอย่างให้เห็นถึงผลดีที่ได้รับจากการทำ 5ส ซึ่งการดำเนินโครงการทุกครั้งต้องมีการตรวจประเมินทุกครั้ง และชี้จุดบกพร่อง เพื่อสามารถปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป ซึ่งการทำ 5ส ต้องมีความรักความเข้าใจ โดยการสร้างบรรยากาศที่ดีให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ เพื่อพัฒนาให้วัดเป็นวัดของทุกคน เป็นวัดที่ให้ความรู้ หลักธรรม และการปฏิบัติธรรม

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาพบว่า หลักอริยาบทธรรมสามารถเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข โดยเฉพาะในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน งานวิจัยนี้จึงนำเสนอ “โมเดลการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลักอริยาบทธรรม” ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้จริง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาตามหลัก 5ส แสดงตามภาพที่ 1 ได้แก่

1. ส1 สะสาง (การเสียสละ ลดสิ่งของที่ไม่จำเป็น) ลดของใช้ส่วนตัวของพระภิกษุสงฆ์ แบ่งปันให้ชุมชน จัดพื้นที่วัดให้เรียบง่าย
2. ส2 สะดวก (การพัฒนาด้านกฎระเบียบและวินัยสังคม) มุ่งเน้นการส่งเสริมความเป็นระเบียบทางสังคมมีจริยธรรม และปลูกฝังวินัยให้กับประชาชน
3. ส3 สะอาด (ความสะอาดทั้งภายนอกและภายใน) ดูแลวัดให้สะอาด สรรวจความเรียบร้อยเป็นประจำ
4. ส4 สร้างมาตรฐาน (การกำหนดระเบียบปฏิบัติร่วมกัน) วางกฎเกณฑ์ กำหนดมาตรฐานหรือแนวทางปฏิบัติร่วมกัน
5. ส5 สร้างวินัย (การรักษาพระธรรมวินัย) ปฏิบัติตามระเบียบสงฆ์ ส่งเสริมศีลธรรมในชุมชน

ภาพที่ 1 โมเดลการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลักอิทธิบาทธรรม

โดยได้เสนอแนวทางการขับเคลื่อนโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส โดยนำแนวคิดหลัก 5ส มาพัฒนาารูปแบบ และนำแนวคิดของหลัก 5ส มาใช้บริบทของพื้นที่ ดังนี้

1. *ส1 สะสาง* การสำรวจ และวางแผนการสะสางพื้นที่ต่างๆ กำหนดว่าแต่ละพื้นที่ต้องใช้แรงงาน และทรัพยากรในการสะสาง ปรับปรุงสถานที่นั้น สร้างระบบบริหารจัดการความสะอาดอย่างยั่งยืน

2. *ส2 สะดวก* การวางแผนการพัฒนาด้วยการวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของวัด ชุมชน ผู้มาเยือน ดำเนินการจัดวางสิ่งของ ให้เป็นระเบียบอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมต่อการค้นหา มีระบบในการจัดเก็บ เป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจน

3. *ส3 สะอาด* การสร้างจิตสำนึกและความตระหนักรู้ ปลุกฝังความรักในความสะอาด ดูแลรักษาวัดและสภาพแวดล้อมให้สะอาดอยู่เสมอ

4. *ส4 สร้างมาตรฐาน* การวางแผนกำหนดเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูล จุดแข็ง จุดอ่อน จัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ต้องแก้ไข กำหนดมาตรฐานหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งต้องปรับให้ทันสมัยและเหมาะสมอยู่เสมอ

5. *ส5 สร้างวินัย* การปลุกฝังจิตสำนึก ความรับผิดชอบ และแรงบันดาลใจ ผักผ่อนจนกลายเป็นพฤติกรรมถาวรที่ไม่ต้องมีการบังคับ มีการยกย่องเพื่อสร้างแรงจูงใจ

ในการดำเนินโครงการต้องอาศัยหลักอิทธิบาทธรรม เป็นหลักในการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดนั้น มีแนวคิดในการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับบุคคลทุกภาคส่วน นำไปสู่การเรียนรู้วิถีพุทธ โดยนำหลักอิทธิบาทธรรมมาใช้ในการขับเคลื่อนโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ดังนี้

1. *ฉันทะ* ความพอใจ ผู้ดำเนินโครงการต้องมีความพอใจในการทำงานเต็มใจที่จะอุทิศเวลาร่างกาย และความคิดของตนในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่พร้อมที่จะทุ่มเททั้งร่างกาย และแรงใจอุทิศให้แก่การปฏิบัติงานให้สำเร็จผลตามที่ตั้งใจไว้

2. *วิริยะ* ความเพียร ในการขับเคลื่อนโครงการนั้นผู้ดำเนินโครงการมีความเข้มแข็งอดทน มุมานะที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ ไม่ท้อถอย ไม่ละเลิก มองความลำบากและอุปสรรคในการทำงานเป็นสิ่งท้าทายความสามารถของตนเองเสมอเพื่อเอาชนะความท้าทายนั้น และเพื่อให้งานสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์

3. จิตตะ ความตั้งใจ ผู้ดำเนินโครงการมีความตั้งใจ จิตใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่ และงานที่ตนรับผิดชอบ มีความมุ่งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงาน ทำงานด้วยความไม่ประมาท

4. วิมังสา ไตรตรองถึงเหตุและผลด้วยปัญญา การขับเคลื่อนโครงการผู้ดำเนินโครงการใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรววจตราทหาเหตุและผล มีการประชุมติดตาม และมีการประเมินผลหลังการดำเนินงาน เพื่อให้รู้ว่าสิ่งใดได้ผล และควรสานต่อ หรือควรปรับปรุง มีข้อมูลสำหรับการดำเนินโครงการในรุ่นต่อไป

แนวทางการขับเคลื่อนโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลักอิทธิบาทธรรมที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าหลักอิทธิบาทธรรมสามารถเป็นกรอบแนวคิดที่สามารถนำไปใช้ในการขับเคลื่อนได้จริง ทำให้การพัฒนาวัดมีความต่อเนื่องและยั่งยืน โมเดลนี้สามารถนำไปปรับใช้กับบริบทของพื้นที่อื่น ๆ ที่ต้องการขับเคลื่อนโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล นำไปกำหนดนโยบายในการจัดตั้งคณะกรรมการและขับเคลื่อนโครงการ โดยกำหนดบทบาทด้านการวางแผน ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบ

2. องค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล นำไปกำหนดนโยบายด้านการวางแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและปรับแผนให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

3. หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ร่วมกับวัด โรงเรียน และหน่วยงานสาธารณสุข นำไปกำหนดนโยบายด้านการบูรณาการความร่วมมือ เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน

4. องค์การบริหารส่วนตำบลยางตาลและภาคีเครือข่าย นำไปกำหนดนโยบายส่งเสริมกิจกรรมด้านคุณธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น การพัฒนาวัด การจัดการขยะ และการช่วยเหลือผู้เดือดร้อน

5. องค์การบริหารส่วนตำบลยางตาลร่วมกับคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
นำไปกำหนดนโยบายพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์และผู้นำชุมชน ให้มีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรม
และการแก้ไขปัญหาสังคม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์การบริหารส่วนตำบลยางตาลควรเป็นผู้ขับเคลื่อนให้มีการวางแผนร่วมกัน
วางแผนและกิจกรรมระหว่างวัด องค์การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และชุมชน และ
ภาคส่วนอื่นๆ เช่น กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิ กิจกรรมพัฒนาวัดในเขตพื้นที่
ตำบลยางตาล กิจกรรมวัดปลอดขยะปลอดลูกน้ำยุงลาย หรือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
2. องค์การบริหารส่วนตำบลยางตาลควรเป็นผู้ขับเคลื่อนให้มีการจัดโครงสร้าง
คณะทำงานที่ชัดเจน เช่น ฝ่ายอำนวยการ อำนวยการ ฝ่ายประสานงาน ฝ่ายกิจกรรม ฝ่าย
ประชาสัมพันธ์ มีการตั้งคณะทำงานหรือคณะกรรมการโครงการ มีบทบาทในการกำหนดเป้าหมาย
ติดตาม และประเมินผล ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด
3. องค์การบริหารส่วนตำบลยางตาลควรเป็นผู้ขับเคลื่อนให้มีคณะกรรมการ
หรือผู้รับผิดชอบโครงการต้องสื่อสารการดำเนินโครงการหรือการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน ให้แต่ละฝ่าย
เข้าใจบทบาทตนเอง
4. องค์การบริหารส่วนตำบลยางตาลควรเป็นผู้ขับเคลื่อนให้มีการประสานงาน
เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน ด้วยการเชื่อมโยง จัดการ และการทำให้ทุกหน่วยงาน
หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในโครงการทำงานร่วมกันได้อย่างสอดคล้อง และมีประสิทธิภาพสูงสุด
5. องค์การบริหารส่วนตำบลยางตาลควรเป็นผู้ขับเคลื่อนให้มีการควบคุมและ
ติดตามการดำเนินโครงการ การดำเนินโครงการว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดหรือไม่ มีการติดตาม
และประเมินผลอย่างเป็นระบบ ตรวจสอบผลการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน เก็บข้อมูลทั้งเชิง
ปริมาณและคุณภาพ เสนอแนวทางปรับปรุงให้คณะกรรมการ สร้างรายงานสรุปผลการดำเนิน
โครงการ ควรมีปรับปรุงโครงการ หรือปรับวิธีดำเนินการส่งเสริมให้โครงการบรรลุเป้าหมายอย่างมี
ประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการในครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤติพงษ์ สายปา (2565). การส่งเสริมการบริหารจัดการองค์การภาครัฐสู่ความเป็นเลิศของเทศบาล ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธนุต์ม น้อยพานิช. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสาธารณสุข อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาขวัญชัย อดิชาโต (2566). พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานของ เทศบาลตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพงศ์กร ฐิตญาโณ (มะลิลา) (2563). ประสิทธิภาพการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามแนวทาง 5ส ในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. (วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พีรพงษ์ ตลับทอง. (2564). การขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐสร้างสุขของคณะสงฆ์จังหวัด นครสวรรค์. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสน ศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มติมหาเถรสมาคม. (2559). มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 5/2559. นครปฐม : สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม
- มติมหาเถรสมาคม. (2560). มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 2/2560. นครปฐม : สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม
- วีรวัฒน์ ภูเลื่อน. (2554). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักกฏีบาท 4 : กรณีศึกษา บริษัท แอมพาส อินดัสตรี จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สันติภาพ รอดสถิต. (2554). *แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเมืองโดยใช้ความร่วมมือ ระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียน*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ระยะ 5 ปี และ 20 ปี*. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.